

MIÉRT VAN SZÜKSÉG AZ ISZTAMBULI EGYEZMÉNYRE?

Miben tud változást hozni, s miben
hozott már változást más országokban?

Az Isztambuli Egyezmény alapján egy erőszak áldozatává nő többek között az alábbi jogokkal és lehetőségekkel számolhat:

- Fel tud hívni egy kifejezetten az erőszakáldozatok számára fenntartott országos segélyvonalat, ahol képzett szakemberektől tájékoztatást kap a lehetőségeiről.
- Speciális, a női áldozatokat támogató szolgálatokhoz fordulhat.
- A bántalmazótól való menekülése esetén várakozási idő nélkül be tudja fogadni egy csak nőket és a gyerekeiket ellátó menedékház.
- Jogai, pénzügyi, pszichológiai és lakhatási segítségben is részesülhet.
- Az eljárásokban nem kell az elkövető jelenlétében vallomást tennie, és nem kényszerítik mediációra az elkövetővel.
- Az ügyében eljáró szakemberek (bírók, ügyészek, rendőrök) tisztelettel fognak bánni, és úgy kommunikálnak vele, hogy ne traumatizálják újra.
- Joga van ahhoz, hogy a hatóságok távoltartás elrendelésével védjék meg a bántalmazótól.
- A gyerekeit is védelem illeti, ha ők is tanúi vagy közvetlen áldozatai voltak a bántalmazásnak; a bántalmazónak csak korlátozott hozzáférése lesz a gyerekekhez.
- Ha nemi erőszak, szexuális erőszak áldozata, fel tud keresni egy speciális krízisközpontot, ahol szakemberektől azonnali és komplex segítséget kaphat.
- Ha nem beszéli a hivatalos nyelvet, akkor is megkapja a szükséges támogatást az anyanyelvén, és nem kell tartania a tartózkodási engedély elvesztésétől.

Azokban az országokban, ahol törvénybe iktatták az Isztambuli Egyezményt, számos intézkedést hoztak az erőszak elleni fellépésre, az áldozatok védelmére:

- A nők elleni erőszak kezelését célzó cselekvési tervekbe belefoglaltak továbbképzéseket a szakemberek (rendőrök, bírók, ügyészek, szociális munkások, egészségügyi dolgozók, tanárok) számára.
- Biztosították a menedékházak országos lefedettségét és működésük finanszírozását.
- Speciális krízisközpontokat hoztak létre a szexuális erőszak áldozatai számára, képzett szakemberekkel.
- Megtiltották a kötelező mediációt az elkövető és az áldozat között a büntetőjogi vagy polgári perek (pl. válás) esetén.
- Képzett nyomozókat alkalmaznak, hogy a nők elleni és párkapcsolati, családon belüli erőszak bejelentett eseteit gyorsan vizsgálják ki, az áldozat jogainak és szükségleteinek tiszteletben tartásával.

- Biztosították, hogy a rendőrség és az áldozatokat segítő, támogató szolgálatok azonnali védelmet tudjanak nyújtani a nőknek, s ne kelljen a bántalmazóval közös fedél alatt maradniuk.

Az Isztambuli Egyezmény ratifikálását követően milyen területeken van szükség fejlesztésre?

Az áldozatnak hatékony és átfogó (lelki, jogi és orvosi) támogatásra van szüksége.

Az igazságszolgáltatás és a segítő szolgálatok szakembereinek áldozatközpontú megközelítést alkalmazva kell eljárniuk a nők elleni erőszak ügyeiben, világos szakmai szabályok, protokollok alapján. Az áldozat számára legyen elérhető a megfelelő ellátás, például menedékházak, szexuális erőszak krízisközpontok és szociális tanácsadók formájában, amelyek közvetlen segítséget nyújtanak. A különböző intézmények közötti hatékony együttműködés megalapozása elengedhetetlen. Az áldozatsegítő szolgálatok, a bíróság és a rendőrség dolgozóinak képzést kell nyújtani az áldozatokkal való munkához. Minden eljáró szervnek, minden intézkedésnek az áldozatok jogait és biztonságát kell elsődlegesen szolgálni.

A magyar valóság

A nők elleni erőszak áldozatai részére szakosodott, speciális szolgáltatások nagyon korlátozottak. A nemi erőszak felnőtt áldozatai számára egyáltalán nincs speciális szolgáltatás. A különböző hatóságok, intézmények együttműködése ugyan jogilag kötelező a családon belüli erőszak eseteiben, azonban a gyakorlatban ez sokszor nem valósul meg. Hiányosságok vannak a szakemberek megfelelő, áldozatközpontú képzésében is. Gyakran találkozni az ügyekben eljáró hatóságok, intézmények részéről áldozathibáztatással, az erőszak bagatellizálásával.

Az áldozatot bármikor be tudja fogadni egy menedékház a legközelebbi városban, akár a gyerekeivel együtt.

Az áldozatok számára elérhető menedékházakra, férőhelyekre vonatkozó nemzetközi ajánlások szerint minden 10.000 lakosra egy család (egy nő és gyerekei) befogadását kell biztosítani. A menedékházaknak a kistélepüléseken élők számára is elérhetőeknek kell lenniük. Ezeknek az intézményeknek éjjel-nappal kell működniük. A menedékházakban szakképzett segítőknek kell biztosítani az áldozatok számára. Az intézmények biztonságát és titkosságát fenn kell tartani. Finanszírozásukról az államnak kell gondoskodnia.

A magyar valóság

Az áldozatok számára elhelyezést biztosító krízisközpontban és a titkos menedékházban lévő férőhelyek száma – ami az információk szerint 400 alatt van – nincs összhangban a nemzetközi ajánlásokkal, annál jóval kevesebb. Csak azokat az áldozatokat fogadják, helyezik el, akikről úgy ítélik meg, hogy “krízishelyzetben” vannak. A jogi szabályozás szerint ezek nem kizárólag nők számára fenntartott intézmények. Elvileg vannak olyan helyek, ahol csak nőket fogadnak, ezek számáról és a férőhelyeik számáról azonban nincs nyilvános információ.

Az áldozat jogosult kárpótlásra, az elkövetőtől és az államtól egyaránt.

Az áldozatnak az Egyezmény értelmében joga van kárpótlást igényelni az elkövetőtől és az államtól is. Ha az elkövetőt elítélték az Egyezményben szereplő erőszak-fajták miatt, akkor az áldozat kárpótlásra jogosult. Ha az állam felelősségét is megállapítják, akkor állami kárpótlás illeti azokat az áldozatokat, akik súlyos testi sérülést vagy az egészségi állapotuk jelentős romlását szenvedték el, és a kezelésüket más forrás (biztosítás, társadalombiztosítás vagy az elkövető) nem fedezi.

A magyar valóság

A jogszabályok szerint az áldozat számára többféle módon lehet az elszenvedett sérelmet, kárt kompenzálni: kártérítést, sérelemdíjat, illetve állami kárenyhítést is kaphat. Az ezekhez való hozzáférést azonban több tényező is nehezíti. Büntetőeljárásban a kárigények érvényesítésére csak szűk körben van lehetőség, a polgári eljárásban pedig hiányoznak a kapcsolódó áldozatvédelmi intézkedések. Az áldozatok gyakran nem is tudnak a kártérítési, kárenyhítési lehetőségekről, s a tájékoztatást sem kapják meg az illetékesektől. Az áldozatok számára egyébként is megterhelő, őket sokszor újratraumatizáló eljárások tapasztalatai pedig eltántoríthatják őket, hogy további eljárást indítsanak a kompenzációért. Mindezek hozzájárulnak ahhoz, hogy kapcsolódó ügyeket csak elvétve lehet találni.

https://www.patent.org.hu/dokumentumok/Kutatasi_beszamolo_VICO_2022.pdf

Az elkövető és az áldozat közötti kötelező mediáció gyakorlatát meg kell tiltani a nyomozás, valamint büntetőjogi és polgári perek alatt, a válópert is ideértve.

Az alternatív vitarendezési megoldásokat, eljárásokat mint a mediáció az Egyezményben tárgyalt erőszakformák esetében tilos alkalmazni. Erre azért van szükség, mert a

mediáció több szempontból is veszélyes és káros ezekben az esetekben. Megkérdőjelezi, illetve aláássa az elkövető kizárólagos felelősségét a történetekért, emellett tovább traumatizálhatja és veszélyeztetheti is az áldozatot, aki nem tud egyenrangú félként részt venni egy ilyen folyamatban.

A magyar valóság

A nők elleni erőszak, családon belüli erőszak eseteiben a jogszabályok nem tilják a mediációt, közvetítői eljárást. Még bizonyos bűncselekmények esetén sem kizárt a mediáció. Ezen felül az ún. magánvádas, kisebb súlyú cselekményeknél (pl. rágalmozás, becsületsértés, könnyű testi sértés) az eljárásban a bíró először a felek békítését kísérli meg. A Polgári Törvénykönyv szerint pedig a bíróság vagy a gyámhatóság a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése érdekében mediációra kötelezheti a szülőket – az erőszak-esetek sem képeznek kivételt ez alól. A nők elleni, párkapcsolati, családon belüli erőszak eseteiben a mediáció nemcsak elvi-jogi lehetőség, a gyakorlatban is gyakran sújtja, terheli az áldozatokat.

Az erőszakos előzményeket figyelembe kell venni a szülői felügyelet és a kapcsolattartás rendezése során. A láthatás nem veszélyeztetheti a bántalmazottak biztonságát. Az elkövető szülői felügyeleti joga szüneteltethető, ha a családon belüli erőszakot a gyerek jelenlétében vagy a gyerek ellen követte el.

Az Isztambuli Egyezmény szerint az erőszakos előzményeket, cselekményeket figyelembe kell venni a szülői felügyeleti jogra és a gyermekkel való kapcsolattartásra vonatkozó határozatok meghozatalakor. A kapcsolattartási vagy a szülői felügyeleti jog gyakorlása továbbá nem veszélyeztetheti az áldozatok biztonságát. Az Egyezmény szerint a gyerekeket akkor is áldozatnak kell tekinteni, ha nem közvetlen célpontjai, hanem tanúi az erőszaknak.

Az Egyezmény értelmében az állam jogosult olyan intézkedésekre az elkövetővel szemben mint a szülői felügyeleti jog megszüntetése, ha ez szolgálja a gyerek legfőbb érdekét, és ha az más módon nem biztosítható. (A gyerek érdeke például a bántalmazott anya biztonsága is.) További lehetőség az elítélt bántalmazó ellenőrzése és felügyelete.

A magyar valóság

Magyarországon a törvény nem írja elő, hogy az erőszakot, az erőszakos előzményeket figyelembe kell venni a szülői felügyelet és kapcsolattartás (láthatás) rendezésekor.

Gyakran tapasztalható, hogy a hatóságok szemében a bántalmazó kapcsolattartási joga fontosabbnak, erősebbnek bizonyul a bántalmazottak védelemhez és biztonsághoz való jogánál – a kényszerkapcsolattartás súlyos probléma. Ha a bántalmazott szülő – akár a hatósági döntéssel szembe menve – próbálja megvédeni a gyereket azzal, hogy nem erőlteti a bántalmazóval való kapcsolattartást, a rendszer őt bünteti. Az elmúlt időszakban a láthatás során elkövetett családon belüli gyerekgyilkosságok is a rendszer súlyos problémáit mutatják. A rendszerszintű megoldásoknak nincs nyoma.

A bevándorló nőket védelem illeti az erőszak minden formájával, így a párkapcsolati/családon belüli erőszakkal szemben is. A nők elleni erőszak áldozatainak, akik emiatt kérvényezik a menekült státuszt, lehetőségük van egy olyan folyamatban beszámolni a velük történekről, amely figyelembe veszi a traumáikat.

Az Egyezmény értelmében a bevándorló nőknek lehetőségük van a bántalmazó partnerüktől eljönni anélkül, hogy a tartózkodási engedélyük elvesztésétől vagy hazatoloncolástól kéne tartaniuk. Attól függetlenül, hogy mi a hivatalos státuszuk, a menekült és bevándorló nőknek is hozzáférést kell biztosítani az áldozatok segítő, támogató szolgáltatásokhoz és a menedékházakhoz. A menekült státuszt kérvényező nőknek lehetőséget kell adni arra, hogy a traumáikat figyelembe véve egy női menekültügyi szakember hallgassa meg őket egy képzett női tolmács segítségével.

A magyar valóság

Magyarországon a nők elleni erőszak, a párkapcsolati, családon belüli erőszak kezelése terén rendszerszintű hibák, hiányosságok vannak. Ez a többszörös hátrányokkal nem rendelkező áldozatok esetében is így van, a sérülékeny személyek esetén pedig még inkább. A tapasztalataink szerint az erőszakot elszenvedett bevándorló és menekült nők védelmére nem fordítanak kellő figyelmet, nem működik megfelelően sem az áldozatok beazonosítása, sem a speciális ellátások, szolgáltatások biztosítása számukra.

A kiadvány része a WAVE (Európai Nők az Erőszak Ellen) és az Európa Tanács útmutatójának, amelyet az Isztambuli Egyezmény értékeit, céljait és fő rendelkezéseit bemutató kommunikációs és érdekérvényesítő kampányok kidolgozásához készítettek. A kiadvány tartalmáért kizárólag a szerzők felelősek, és nem feltétlen tükrözi az Európa Tanács vagy az ENSZ nőjogi szervezete, a UN Women nézeteit. A kiadvány a UN Womenel együttműködésben készült, és létrejöttét anyagilag támogatta az Európa Tanács.

„Jelen dokumentum magyar fordítása és kiegészítése az Európa Tanács pénzügyi támogatásával készült. Az itt kifejtett nézetek semmiképpen sem tekinthetők az Európa Tanács hivatalos véleményének.”

Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség 2023.

Fordító: Turai Katalin Ráhel

Szerkesztő és szakmai lektor: dr. Pap Enikő

NANE
EGYESÜLET

